

4. Маркович Г. Оцінка ефективності бюджетних програм. *Бюджетна бухгалтерія*. 2016. №46. URL: <http://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2016/december/issue-46/article-23802.html> (дата звернення: 21.04.2018)
5. Про затвердження паспортів бюджетних програм на 2017 рік. *Більшівцівська ОТГ* : веб-сайт. URL: <http://bilshivcivska-gromada.gov.ua/pasporta-bjudzhetnih-program-2017-r-1523954227/> (дата звернення: 21.04.2018)
6. Опорні школи: через спротив до успіху. *Асоціація міст України* : веб-сайт. URL: <http://auc.org.ua/novyna/oporni-shkoly-cherez-sprotuv-do-uspihu> (дата звернення: 21.04.2018)
7. Голинська О. В. Базові підходи та категорії управлінської оцінки ефективності бюджетних програм. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 3(58) URL: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-3/doc/2/02.pdf> (дата звернення: 21.04.2018)
8. Адаменко І.П. Пріоритетні шляхи удосконалення системи формування місцевих бюджетів в Україні. *Економічний вісник університету*. 2016. № 30/1. С. 139-146.

References

1. Onyshchenko, Sergiy. "Budget Decentralization: Peculiarities of Implementation, Problems and Perspectives". *Finances, banks and accounting*, no. 1 (21), 2016, pp. 145-153.
2. "The Budget Code of Ukraine: 08.07.2010." The Verkhovna Rada of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17. Accessed 2 Apr. 2018
3. "The Methodological Recommendations for the Evaluation of the Effectiveness of Budget Programs. The Ministry of Finance of Ukraine 17.05.2011." IBSER, www.ibser.org.ua/legislation/zakonodavstvo-z-pmc/ocinka-byudzhetnyh-program. Accessed 2 Apr. 2018
4. Markovych, Halyna. "Evaluation of the effectiveness of budget programs". *Budget Accounting*, no.46, 2016. I.factor, i.factor.ua/ukr/journals/bb/2016/december/issue-46/article-23802.html. Accessed 21 Apr. 2018
5. "On Approval of Passports for Budget Programs for 2017." Bilshivci UTC, bilshivcivska-gromada.gov.ua/pasporta-bjudzhetnih-program-2017-r-1523954227. Accessed 21 Apr. 2018
6. "Support schools: through resistance to success." Association of Ukrainian Cities, auc.org.ua/novyna/oporni-shkoly-cherez-sprotuv-do-uspihu. Accessed 21 Apr. 2018
7. Golynska, Olesya. "Basic approaches and categories of managerial evaluation of efficiency of budget." *Teoriia i praktyka derzhavnoho upravlinnia*, no. 3(58), 2017. Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration, kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-3/doc/2/02.pdf. Accessed 21 Apr. 2018
8. Adamenko, Iryna. "Priority ways to improve the system of formation the local budgets in Ukraine". *Economic Herald of the University*, vol. 1, no.30, 2016, pp. 139-146.

Рецензенти:

Пилипів Н.І. – доктор економічних наук, професор кафедри теоретичної та прикладної економіки ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;

Василюк М.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» .

УДК 330.161; 332.1

ББК 65.011

Фуфалько І. Ю.

ІНТЕРЕСИ СУБ'ЄКТІВ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА ЇХ УЗГОДЖЕННЯ В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел: +380975030335,
e-mail: ivan.fufalko@aiesec.net

Анотація. Стаття присвячена дослідженню сутності та взаємозв'язку інтересів суб'єктів суспільних відносин представлених на відповідній території, серед яких основними є приватні інтереси населення, суб'єктів господарювання та держави, а також національні (суспільні) інтереси країни в цілому.

Першочергово в статті здійснено визначення сутності суспільних інтересів, їх класифікації, визначення носіїв, суб'єктів вираження та представників визначено, що інтереси різних суб'єктів суспільних відносин дуже часто є суперечливими, що вимагає визначення підходів до їх узгодження та координації. В процесі проведення дослідження запропоновано класифікувати приватні інтереси суб'єктів на конструктивні та деструктивні, що систематизувати та узгодити наявні підходи до класифікації різного роду інтересів, гармонізувати їх кореляцію відносно загальних суспільних інтересів народу та визначити роль кожного з них для забезпечення економічного розвитку території.

Визначено, що в умовах ринкової економіки саме конструктивні приватні інтереси є основоположними та визначають напрям розвитку суспільства, а узгодження інтересів повинно відбуватись через їх координацію та прийнятність для всіх учасників суспільних відносин, що дозволить досягти особливого синергетичного ефекту та забезпечити максимізацію добробуту суспільства в цілому.

Ключові слова. Інтерес, економічні інтереси, приватні інтереси, національні інтереси, суб'єкти суспільних відносин, субординація, координація, конструктивні інтереси, деструктивні інтереси, економічний розвиток.

Fufalko I. Yu.

INTERESTS OF THE SOCIAL RELATIONS SUBJECTS AND ITS COORDINATION IN THE TERRITORYS' ECONOMIC DEVELOPMENT PROCESS PROVIDING

Vasil Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of Finance,
Shevchenko Str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: +380975030335,
e-mail: ivan.fufalko@aiesec.net

Abstract. The essence and interrelation of the social relations subjects' interests that are represented in the corresponding territory are determined. The main interests include private interests of the population, economic entities and the state, as well as national (public) interests of the country as a whole. The definition of the public interests and their classification is clarified. Carriers, subjects of expression and representatives has been determined. Defined that the interests of various social relations subjects are often controversial, that requires to define approaches of their coordination. In the terms of the research, it is proposed to classify the subjects' private interests into constructive and destructive ones. It allows to systematize existing approaches to the classification of various interests, harmonize their correlation with the peoples' general public interests and determine the role of each of them in ensuring the economic development of the territory.

It has been determined that in a market economy constructive private interests are fundamental and determine the direction of society development. Though interests' coordination should be realized according to their acceptability for all social relations participants. This will allow to achieve a special synergistic effect and maximize the welfare of a whole society.

Keywords. Interest, economic interests, private interests, national interests, social relations' subjects, subordination, coordination, constructive interests, destructive interests, economic development.

Вступ. Цілісність та розвиток будь-якої економічної системи підтримується за рахунок стійких та повторюваних соціо-культурних та господарських відносин між економічними суб'єктами даної території, базовими серед яких є місцеве населення,

суб'єкти господарювання та органи державної чи місцевої влади. Згадані взаємовідносини між різними економічними суб'єктами спрямовані на задоволення потреб таких суб'єктів виходячи з їх поточних та стратегічних інтересів.

Постановка проблеми. Кожен суб'єкт суспільних відносин, який представлений в масштабах певної територіальної соціально-економічної системи, має свої приватні інтереси відповідно до притаманних йому потреб та виконуваних функцій в суспільстві. В процесі взаємодії таких інтересів відбувається їх інтеграція у групові інтереси спільнот, що можуть мати різний територіальний масштаб. При цьому, інтереси суб'єктів, що представлені на певній території, досить різноманітні, мають різну спрямованість та утворюють складну динамічну систему. У зв'язку із цим, детермінація інтересів всіх суб'єктів суспільних відносин, їх класифікація та визначення індивідуальної спрямованості є важливою передумовою для забезпечення їх подальшої координації та узгодження задля забезпечення соціально-економічного розвитку відповідної території.

Результати. "Економічні відносини кожного суспільства проявляються насамперед як інтереси" - ці слова належать Ф. Енгельсу. Усвідомлення потреб і прагнення задовольнити їх зумовлюють мотивацію поведінки людини, спонукаючи її до певної цільової дії. У реальній дійсності потреби набувають конкретної форми інтересів. Інтерес (від лат. *interesse* - мати важливе значення) - форма вияву потреби, усвідомлене прагнення людини до її задоволення.[5]

Сфери вираження інтересів сегментуються за функціями (вертикальний зріз) і територіально-ієрархічними структурами (горизонтальний зріз). За функціями інтереси групуються в економічні, політичні, соціальні, соціокультурні, соціально-демографічні та екологічні інтереси. За територіальними таксонами виокремлюють муніципальні, регіональні, національні, об'єднання держав, загальнолюдські (глобальні) інтереси. За часовою ознакою виділяють поточні та перспективні інтереси, а за ступенями усвідомленості - стихійні та планово-програмові.

Політичні інтереси мають на меті адекватний розподіл повноважень між центром, регіонами та територіальними громадами. При цьому актуальним є політичний інтерес зі створення умов для ефективного місцевого самоврядування як засобу самовираження суб'єктності соціально-територіальної спільноти. В умовах розвитку демократії постійно існує політичний інтерес у конструктивному діалозі між територіальними громадами, що є інститутами громадянського суспільства, з місцевими державними адміністраціями.

Соціальні інтереси детермінують: розвиток соціальної інфраструктури відповідної території; поліпшення соціально-психологічного клімату та оптимізацію соціальних взаємодій і відносин на відповідній території; інтерес у забезпеченні правопорядку та громадської безпеки.

До соціокультурних інтересів належать: збереження культурно-історичного середовища, відтворення в кожному наступному поколінні своєрідності відповідної територіальної громади, а також вирішення місцевих проблем освіти, науки, мистецтва, релігії тощо.

Соціально-демографічним інтересам притаманні: підвищення народжуваності та тривалості життя територіальних громад як факторів оптимізації середовища мешкання людей; урегулювання зовнішніх і внутрішніх міграційних потоків.

Екологічні інтереси формують збереження та відновлення природного середовища відповідних територіальних громад, а також припинення діяльності або перенесення за межі відповідних рад шкідливих виробництв. Економічні інтереси полягають у розширенні можливостей використання ресурсів "своєї" території, особливо коли на управління ними претендують суб'єкти вищого рівня. Наприклад,

галузеві міністерства та місцеві державні адміністрації прагнуть контролювати використання ресурсів тієї чи іншої територіальної громади; крім того, існує інтерес збільшення соціально-економічного потенціалу територіальної громади як чинника підвищення добробуту її учасників; інтерес підвищення рівня внутрішньої інтеграції та розширення зовнішніх зв'язків як чинника підвищення конкурентоспроможності відповідної території щодо аналогічних територій; інтерес до розширення різноманітності робочих місць як передумови зростання можливостей для самореалізації особистості, підвищення рівня добробуту територіальних громад.

Інституціоналізація та персоніфікація економічних інтересів припускає, що вони поділяються на дві великі групи: приватні та суспільні. Приватні інтереси на геоeкономічному рівні реалізуються через діяльність окремих фізичних та юридичних осіб. Суспільний характер інтересів притаманний державам, міжнародним організаціям, інтеграційним угрупованням тощо. Ринкова модель розвитку, яка переважає у більшості країн світу, передбачає, що роль рушійної сили належить приватним інтересам, а часова характеристика змін (терміни, періоди) цілком залежить від суспільних інтересів.[8]

Як уже зазначалось, в умовах ринкової економіки базовими є приватні інтереси індивіда. Кожна людина має свої соціальні, економічні, культурні, політичні та духовні інтереси, які представляють собою ставлення людей до умов життя. Ці інтереси вони зазвичай висловлюють в відповідних місцях, організаціях, установах і т.д. Наприклад, соціальні інтереси можуть виражатися в різних союзах, об'єднаннях (союз солдатських матерів, союз споживачів); економічні інтереси виражаються і задовольняються найчастіше в трудових колективах (заводах, фірмах, акціонерних товариствах, фабриках і ін.); політичні інтереси - в партійних організаціях, громадських рухах; культурні інтереси - в культурно-інфраструктурних установах (театрах, клубах, бібліотеках і т.д.); духовні інтереси - в конфесіях, церквах, тощо. Для вираження колективних інтересів формуються соціальні організації.

Суб'єктами вираження територіальних інтересів є найбільш інтелектуальна і активна група населення. Її кістяк зазвичай утворюють лідери професійних спілок та громадських рухів, працівники наукових інститутів і навчальних закладів, журналісти і письменники, освічені верстви населення.

Представниками інтересів територіальних спільнот людей стають особи, яких обирає населення в управлінські структури. Серед них депутати законодавчих органів влади, президенти і глави урядів, глави адміністрацій областей, районів і муніципальних утворень. Досить часто представники і виразники інтересів території поєднуються в одній особі, але в принципі - це різнофункціональні суб'єкти інтересів.

У сучасних умовах розвитку і територіальної організації суспільства виникає ряд проблем, що відображають загострення протиріччя між носіями, виразниками і представниками територіальних інтересів. Протиріччя між територіальними спільнотами людей і виразниками їхніх інтересів виникають найчастіше в трьох випадках. Перший - свій особистий інтерес виразник видає за громадський. Другий - інтерес виразника ще на повністю усвідомлений всім населенням території. Третій - інтерес партії видається за інтерес територіальних спільнот людей.

Враховуючи той факт, що основним структурним елементом системи економічних інтересів є особисті (приватні) інтереси, а будь-яка діяльність людей (громадська або економічна) відбувається людьми, які виходять з власних приватних інтересів, виникає необхідність обов'язкового врахування та включення особистих інтересів в процес формування інтересів вищих рівнів - від інтересів бізнесу до державних і національних.

Формування групового інтересу відбувається за допомогою інтегрування індивідуальних інтересів через проходження процедури, визнаної членами даної групи легітимною. Ці відносини розширюють можливості задоволення потреб індивіда за допомогою реалізації інтересів усього колективу (групи). Таким чином, важливо не обмежуватися розглядом інтересу як категорії індивідуальних інтересів на рівні окремого економічного суб'єкта, а й визначити інтерес як систему, що включає кілька рівнів узагальнення, яка згруповує індивідуальні інтереси в суспільні. При цьому, загальні економічні інтереси, безумовно, в концентрованому вигляді відображають сукупність інтересів суб'єктів, але ніяк не їх лінійну суму.[2] Таким чином, інтереси території формуються в процесі інтеграції інтересів людей, що групуються в різні класи, партії, асоціації, колективи і т. д.

Різноманіття інтересів окремих особистостей або спільнот, їх розбіжність і навіть суперечливість ускладнюють формування територіальних інтересів. Інтереси території стають такими в процесі їх усвідомлення територіальними спільнотами людей. Вони представляють собою сукупності інтересів людей, що проживають на певній території (країни, регіону, міста, села). Інтеграція приватних інтересів, їх відбір та його узагальнення відбувається на компромісній основі. В результаті генералізації інтереси територіальних спільнот людей концентрують найбільш актуальні та пріоритетні, узагальнюючі сподівання та надії всіх або більшості людей спільноти. Інтереси території виражаються в уявленнях територіальних спільнот людей про загальні потреби, цілі та напрямки їх соціально-економічного, природно-екологічного та культурного розвитку.

Як зауважує Шарий В., на кожній конкретній території відбувається взаємодія суб'єктів, що прагнуть реалізувати певні інтереси стосовно відповідної території. Як наслідок їх накладення формується вектор територіальних інтересів, що не збігається з жодним із вихідних.[8] Територіальні інтереси можуть не збігатися в двох вимірах: по вертикалі і горизонталі. Зіткнення інтересів по вертикалі відбувається між територіями, що знаходяться на різних ієрархічних рівнях. Основні групи протиріч сфокусувалися по лінії підпорядкування: центр - регіони - територіальні громади. В результаті узгодження інтересів по вертикалі і горизонталі з'явиться можливість переходу регіонів до стабілізації і стійкого соціально-економічного розвитку.

Хочемо зауважити, що в рамках даного дослідження подальший аналіз інтересів суб'єктів територіальних відносин розглядатимемо через економічні інтереси, оскільки їх задоволення значною мірою впливає на реалізацію інших видів інтересів відповідних суб'єктів та чинить найбільший вплив на забезпечення соціально-економічного розвитку території в цілому.

Складність і багатоаспектність системи економічних відносин, що формується в певних національно-державних кордонах і за її межами в умовах об'єктивно існуючих і потребуючих свого задоволення потреб нації, дозволяє виділити (використовуючи так званий груповий критерій), відповідно, такі групи економічних інтересів:

- національні економічні інтереси - спрямовані на реалізацію потреб суспільства в цілому, тобто іншими словами суспільні інтереси.
- економічні інтереси господарюючих суб'єктів (ТНК, бізнесу, підприємців) – спрямовані на максимізацію прибутку, зниження витрат та підвищення конкурентоспроможності продукції;
- особисті (приватні, часто звужуються до персоніфікованих) економічні інтереси, тобто домашніх господарств – спрямовані на максимізацію загальної корисності з урахуванням існуючих цін і доходів;
- державні економічні інтереси;
- економічні інтереси бюрократичного апарату - сполучної невід'ємної ланки

системи економічних інтересів, що виконує роль посередника .[2]

Вище перелічені групи економічних інтересів необхідно розглядати із урахуванням територіальної класифікації, оскільки кожна група інтересів представлена як на місцевому (сільському, селищному, міському), так і на регіональному та національному територіальному рівнях, а також в масштабах міжнародного простору.

Інтереси окремих суб'єктів спрямовані на виконання покладених на них функцій, тому інтереси місцевих органів влади пов'язані із забезпеченням життєдіяльності сіл, селищ, міст та їх районів, до яких належить транспорт, освітлення вулиць, каналізація, водопостачання, зелені зони, містобудування та землеустрій тощо. Муніципальні та регіональні інтереси спрямовані на реалізацію економічного потенціалу окремої території з метою забезпечення потреб певної територіальної спільноти. В той же час, до складу державних інтересів входять оборона та державна безпека, правопорядок та дотримання законів, екологія, макроекономічне регулювання та інфраструктура. Таким чином, плюралізм потреб породжує багатоманітність інтересів, які утворюють складну та динамічну систему, багатовимірну у фазах відтворення, у просторі та часі, у статиці та динаміці.

Варто відмітити, що поняття національних та державних економічних інтересів не є тотожними. Національні економічні інтереси - це інтереси суспільства в цілому, які полягають в максимальному повному задоволенні потреб його елементів. Носієм національних інтересів є весь соціум. Тобто їх ще можна назвати суспільними. Суб'єктом же, що найбільш повно виражає і реалізує цю форму інтересів, виступає такий публічний інститут, як держава. Саме тому виникає асиміляція національних і державних економічних інтересів.

Національні економічні інтереси є вираженням необхідності задоволення сформованих і таких, що розвиваються, потреб національно-державного утворення як цілісного соціально-економічного суб'єкта, існуючого в конкретних державних кордонах, обумовлених історично певними економічними відносинами.

Із числа внутрішніх національних економічних інтересів найбільш актуальними є забезпечення соціально-економічної стабільності, повної зайнятості, економічного зростання, виробничої і технологічної ефективності, науково-технічного прогресу, підтримання гідного рівня і якості життя населення, збереження природного середовища проживання нації та ін. В аспекті міжнародних економічних відносин безумовними є інтереси економічної безпеки країни, що складаються в недопущенні її сировинної, продовольчої, науково-технічної та іншого роду залежності від інших країн, збереження територіальної цілісності та ресурсного потенціалу. Таким чином, визначення національного інтересу полягає в узгодженні інтересів усіх осіб, що живуть за законами цієї держави і рівні перед ним.

Реалізація ж державних інтересів включає комплекс дій органів влади щодо узгодження інтересів національної економічної системи з соціально-економічними цілями суспільства, що виражається через економічну політику.

Однак узгодження інтересів являє собою складний діалектичний процес знаходження в даних економічних умовах можливої гармонії, рівноваги між усіма елементами системи економічних інтересів суспільства, усуваючи протиріччя і надаючи одновекторність реалізації інтересів. Сутність гармонійного поєднання економічних інтересів полягає в досягненні такого стану, щоб діяльність кожного економічного суб'єкта, спрямована на задоволення його приватних персоніфікованих інтересів, сприяла в той же час реалізації інтересів усього суспільства.[2] Тобто мова йде, про створення такої системи та механізмів створення та розподілу економічних результатів діяльності суспільства, які забезпечуватимуть максимальній реалізації інтересів всіх членів суспільства.

Дистанціювання державної економічної політики від національних економічних інтересів, її спотворення під тиском інтересів окремих господарюючих суб'єктів призводить до підміни національних інтересів державними, в якості яких нерідко виступають інтереси окремих груп або навіть окремих особистостей, які перебувають безпосередньо при владі.

Державні та муніципальні службовці, які представляють інтереси бюрократичного апарату, покликані здійснювати заходи щодо практичної реалізації державних інтересів, також є носіями особистих потреб, які не завжди збігаються із суспільно-національними. Зазначена суперечність породжує корупцію - негативне деструктивне соціальне явище, пов'язане зі зловживанням державною владою, корисливим використанням службовцями офіційних повноважень, авторитету та можливостей їх реалізації для отримання приватних вигод в особистих чи вузькогрупових корпоративних інтересах.[5] Таким чином, державні економічні інтереси можуть суперечити національним в тому сенсі, що індивіди, які контролюють державну владу або забезпечують її функціонування, мають можливість під егідою суспільних інтересів реалізовувати приватні персоніфіковані (бюрократичні) інтереси.

Незважаючи на всю свою внутрішню суперечливість, у суспільства немає інших інститутів, які б втілювали, виражали і захищали його загальні суспільні інтереси з такою повнотою, як це робить держава. При цьому чим складніше стає система економічних взаємозв'язків у суспільстві, тим більш ваговою стає регулююча функція держави.

Інтереси різні вже в силу того, що їх носіями виступають різні агенти. Взаємодія інтересів є основним змістом економічного життя як окремого суспільства, так і геоeкономіки в цілому. Різновекторна спрямованість економічних інтересів, пошук шляхів їх узгодження і реалізації є внутрішнім джерелом розвитку будь-якої економічної системи, її трансформації як на мікро-, макро-, так і на міжнародному рівні.[6]

Сама соціально-економічна система суспільства - це взаємопов'язана багатоманітність різних суб'єктів, що формуються як ціле завдяки процесу їх діяльності та взаємодії один з одним. Отже, безліч економічних інтересів відповідає одному з ознак системності - якісній розбіжності елементів, що входять в систему: інтереси населення, бізнесу, еліти, держави і нації в цілому. Відповідно, нерідко інтереси одних суб'єктів можуть реалізуватися за рахунок інтересів інших суб'єктів, що призводить до конфлікту інтересів та потребує розробки механізмів їх узгодження.

Реалізація соціально-ринкової моделі підвищення ефективності економічної системи передбачає вирішення дуже важливої і в той же час дуже складної проблеми, пов'язаної з формуванням механізму гармонізації інтересів підприємців, держави і суспільства в цілому. Тому на кожному етапі соціально-економічного розвитку суспільства неминує виникає проблема структуризації інтересів, їх ієрархії і узгодження. І вирішується вона на кожному етапі по-різному, в залежності від політичного устрою, рівня соціально-економічного та культурного розвитку країни, національних традицій і моральних цінностей.[7]

На думку російського науковця В.Н. Павлова неможливо сформулювати суспільний (національний) інтерес шляхом інтеграції інтересів держави, бізнесу та населення, оскільки дані інтереси є взаємно суперечливими. Наприклад, економічні інтереси бізнесу щодо зростання обсягів виробництва та максимізації прибутку, суперечить інтересам держави щодо збільшення податкових платежів та інтересам працівників щодо зростання рівня оплати праці. Окрім того, вчений зазначає, що суспільні інтереси є інтересами вищого рівня, це інтереси економічної системи в цілому, тому інтереси підприємств та їх інвесторів повинні підпорядковуватись

інтересам держави. Власне такий підхід до гармонізації економічних інтересів передбачає їх субординацію, що притаманно економікам з командно-адміністративним устроєм.

І. Г. Саяпин називає два типи взаємозв'язку економічних інтересів - координацію і субординацію, що діють в площині «особистість - колектив - суспільство». Координація, на його думку, означає взаємозв'язок однопорядкових, однорівневих інтересів, а субординація є взаємозв'язок різнопорядкових, різнорівневих інтересів. Координація і субординація є універсальними формами зв'язку і виконують найважливішу роль в збереженні цілісності системи, але ними не вичерпується весь спектр зв'язків інтересів.

Досить часто дослідниками розглядаються зовнішні зв'язки системи інтересів. Так, М. Олсон оперує поняттями “позитивне соціальне стимулювання”, “примус” і “соціальний тиск”, який чиниться на індивіда з боку різних соціальних інститутів. У В. Радаєва зовнішні зв'язки набувають інші форми прояву: “маніпулювання”, якщо індивідові не відомий весь набір альтернативних варіантів вибору, і «прихильність», коли альтернативи відомі і вибір робиться свідомо [5] Попри те, можемо зауважити, що маніпулювання та примус можна віднести до різновидів субординаційних типів зв'язків, тоді як прихильність, позитивне соціальне стимулювання та соціальний тиск – до координаційних або змішаних.

Попри всю суперечливість економічних інтересів суб'єктів соціальних відносин, російський науковець Пчелінцев Р. Ю. зазначає, що вихідним методологічним положенням формування механізму гармонізації інтересів підприємців, держави і суспільства в цілому, є спільність перспективних інтересів суспільства, держави (як виразника суспільних інтересів) і цивілізованих підприємців. Спільність їхніх інтересів полягає в тому, що підприємці, як і держава, зацікавлені в створенні високоефективної економіки, в політичній і соціальній стабільності суспільства, зміцненні позицій країни у світовій економіці.

Таким чином, основу механізму гармонізації інтересів, на його думку, має становити взаємовигідне співробітництво держави і підприємців, об'єктивною передумовою якого служить взаємна, якщо можна так сказати, потреба один в одному. Держава потребує високорозвинених цивілізованих виробничих підприємств, здатних забезпечити процвітання країни і зміцнити державу, а підприємці потребують сильної держави, яка здатна створити сприятливе макросередовище для ефективного функціонування підприємницьких структур і найбільш повної реалізації підприємницьких здібностей; захистити права підприємців і свободу підприємницької діяльності.[7]

Вітчизняного дослідника О.В. Школенка, дотримується подібної думки стверджуючи, що для стабільного зростання економіки потрібно стабільний розвиток інтересів а саме: виробник виготовляє продукцію, споживач споживає, але в свою чергу споживач робоча сила, за яку виробник надає винагороду у вигляді заробітної плати. В свою чергу, як виробник так і споживач споріднені у своїх правах задля економічного зростання держави – вони сплачують у державу платежі та податки. Держава, в свою чергу, забезпечує стабільний розвиток та підтримку вітчизняного виробника за рахунок бюджетного фінансування, а споживачу гарантує збільшення соціальних виплат та гарантів. Розірвання будь якого складового трикутника тягне за собою важке випробування, адже для відновлення даних складових необхідні роки та стала робота уряду країни. [9]

Вітчизняний науковець В. Шарий також зазначає, що при взаємодії інтересів всіх суб'єктів може бути досягнутий особливий синергетичний ефект, що і буде базою для розвитку, трансформацій та якісних перетворень. У деяких випадках інтереси можуть

поєднуватися, і від цього будуть вигравати всі суб'єкти. Для цього потрібна координація дій усіх учасників, зведення до мінімуму проявів протилежних інтересів і спрямування зусиль на досягнення загальних цілей. Тому необхідно виявити пріоритетні напрямки узгоджених дій і зосередити основні зусилля саме на них.[8]

Варич О. Г. у своєму дослідженні взаємодії економічних інтересів констатує, що в цілому географи, соціологи та економісти доходять згоди в концептуалізації територіальних інтересів як вимоги зі збільшення соціально-економічного потенціалу території, розширення розмаїття робочих місць, створення можливостей використання ресурсів території, розвитку соціальної інфраструктури, підвищення внутрішньої та зовнішньої взаємопов'язаності території, поліпшення соціально-психологічного клімату, включаючи порядок і безпеку, збереження природного та культурно-історичного середовища [4].

Також існує погляд, що за сучасних умов (особливо в розвинутих демократичних країнах) економічні розбіжності перестають бути антагоністичними, залишаючись конфліктно-компромісними. Важливою особливістю економічних конфліктів стала можливість їх вирішення, досягнення компромісу на підставі трудового законодавства держави та інших законів, системи колективних договорів, участі профспілок і різних державних інститутів у пошуку компромісу.

Існують різні механізми і засоби реалізації, узгодження, оптимізації економічних інтересів: ринковий, інституціональний, державний, змішаний. Щонайбільша єдність інтересів і цілей визначає спільність дій щодо досягнення мети за відносин економічної взаємодії, взаємодопомоги, а не конкуренції і боротьби.

Подібної думки дотримується колектив авторів посібника «Економічна політика» Беляєв О.О. Бебело А.С. Діба М.І. та інші, які наголошують, що головним завданням державної економічної політики є поєднання, узгодження інтересів особистості, колективу, провідних соціальних груп, держави (нації) через такі механізми як злагода, солідарність, компроміс (згода через взаємні поступки, порозуміння із супротивником), консенсус (згода, одностайність).[3]

В даний час існують підтверджені практикою теорії, що підтверджують положення про те, що в разі надання переваги індивідом егоцентричної, індивідуалістичної поведінки, що спирається виключно на особисті (приватні) інтереси, не просто програє суспільство, програє і цей індивід. Підвищення значущості духовно-моральних начал суспільства виявляється більш обґрунтованим з точки зору суспільної ефективності та стає засобом максимізації суспільного добробуту.[2] Таким чином, у сучасній ринковій економіці суспільство доходить до розуміння, що саме координація інтересів є найефективнішим засобом їх узгодження та реалізації.

Попри це, неможливо категорично сказати, що координація є кращим механізмом узгодження інтересів суб'єктів, а ніж субординація. Розглядаючи історію та сьогодення бачимо, що існують успішні приклади економік, де панівним є субординаційний чи змішаний тип взаємодії інтересів. Крім того, є цілий ряд демократичних країн із ринковою чи перехідною економіками, які не показують значного зростання після переходу від субординаційного до координаційного механізму. Виходячи з цього, необхідно визначити інший критерій класифікації механізмів узгодження інтересів, особливо економічних.

Хочемо зазначити, що кожен суб'єкт територіальних інтересів може мати як конструктивні, так і деструктивні щодо суспільства в цілому інтереси. Конструктивними є ті інтереси, які сприяють максимально прийнятному обґрунтованому задоволенню потреб та інтересів всіх учасників системи соціальних відносин. Тобто, наслідком узгодження конструктивних інтересів є зростання загального суспільного добробуту, що зазвичай передбачає не максимізацію, а

гармонізацію рівня задоволення інтересів всіх суб'єктів шляхом партнерства, консенсусу, компромісу чи суспільного договору. В той же час, деструктивними є ті інтереси, які погіршують стан задоволення інтересів інших суб'єктів та призводять до розбалансування системи суспільних відносин. Наслідком тривалого переважання деструктивних інтересів є мітинги, страйки, повстання та революції, чи навіть війни. Очевидно, що такі явища є негативними та погіршують добробут та рівень життя значної частини населення певної території.

Ще грецький філософ Туцидід визначає деструктивні приватні інтереси як такі, що виникають коли індивід в суспільстві чи держава на міжнародному рівні дія задля власного збагачення на збиток цілого суспільства. Даний акт інколи ним характеризується як жадібність або бажання більшого. З іншої сторони, просвітлений (конструктивний) приватний інтерес виникає коли той самий індивід вибирає натомість підтримку цілого суспільства, відкидаючи особисті вигоди, таким чином, що більшість отримує зиск. Як зазначає американський дослідник, Вільям Бурхарт, критика деструктивних приватних інтересів на протигагу конструктивним зустрічається в багатьох роботах античних філософів 5-4 століття, таких як Геродот, Аристофан, Ксенофонт та Платон. Вони зазначають, що деструктивні приватні інтереси чинять значний негативний вплив на суспільство як всередині країни, так і на міжнародному рівні. В їх працях йдеться про те, що лише в співпраці з іншими суб'єктами можна досягти стійких результатів.[1]

Левчук О.В. та Коваленко В.А. також зазначають, що національні економічні інтереси мають бути спрямовані на поліпшення якості життя максимально великої частини населення за умов мінімізації втрат його іншої частини. Тобто мова йде власне про інтеграцію конструктивних інтересів економічних суб'єктів.[6]

Найбільш наочно побачити різницю між конструктивними та деструктивними видами інтересів можна розглядаючи власне економічні інтереси суб'єктів суспільних відносин. Прикладом конструктивних інтересів бізнесу є прагнення зменшення рівня податкового навантаження шляхом оптимізації системи бюджетних витрат, тобто внаслідок скорочення витрат на одну транзакцію тощо. До деструктивних можемо віднести прагнення бізнес-еліт мінімізувати чи уникнути оподаткування, що призводить до зменшення обсягів бюджетних надходжень, а отже зменшення соціальних та розвиткових витрат, що погіршує рівень добробуту соціально-незахищених верств, держави та підприємств, які потребують державної підтримки. Конструктивними є інтереси населення щодо збільшення рівня оплати праці внаслідок підвищення продуктивності праці чи виконання більш складних та наукоємних видів робіт. Також обґрунтованим є вимога збільшення рівня оплати праці внаслідок зростання середнього рівня оплати праці на певній території, тобто завдяки сукупному зростанню ВВП території. Як бачимо, тут знову ж таки присутня ознака збільшення величини доданої вартості чи то від певної роботи/послуги чи території в цілому.

Таким чином, конструктивними є ті економічні інтереси, які передбачають збільшення доходів економічного суб'єкта за рахунок збільшення обсягів створеної доданої вартості суб'єкта чи території, тоді як деструктивні інтереси спрямовані на максимізацію або, іншими словами, перерозподіл наявної величини доданої вартості на користь окремих суб'єктів економічних інтересів, що одночасно зменшує частку інших суб'єктів, а отже погіршує рівень їх добробуту.

Повертаючись до розглянутої раніше класифікації економічних інтересів за груповою ознакою, яка передбачає виокремлення приватних, підприємницьких, національних, державних та інтересів бюрократичного апарату, хочемо зазначити наступне.

Приватні інтереси бюрократичного апарату не варто розглядати як окрему групу інтересів, а лише як деструктивну форму вираження приватних інтересів службовців органів влади, що суперечать як державним інтересам відповідного територіального рівня, так і приватним та підприємницьким.

Крім того, враховуючи той факт, що публічні (суспільні, національні) інтереси є об'єктивними, а отже конструктивними, визначаємо, що саме агрегована і згрупована сукупність більшості конструктивних приватних інтересів визначає вектор суспільних інтересів. Відповідно, деструктивні інтереси суспільних суб'єктів, які не піддаються узгодженню і є діаметрально протилежними суперечать як національним інтересам, так і конструктивним приватним інтересам суб'єктів. Національні економічні інтереси як довгострокові інтереси всього населення полягають у стабілізації оптимальних темпів економічного зростання і забезпеченні на цьому ґрунті зростання життєвого рівня народу, його добробуту. Представником і захисником національних економічних інтересів є держава, уряд.

Виходячи з вище сказаного, погоджуємося із думкою деяких науковців, що приватні інтереси є об'єктивно-суб'єктивними, тоді як суспільні (національні) є об'єктивними, оскільки не мають свого суб'єктного носія. Національний інтерес є об'єктивним явищем інтеграції інтересів усіх суб'єктів з урахуванням притаманних суспільству цінностей та враховуючи історико-політичні аспекти існування нації. Таким чином, національні (суспільні) інтереси не можуть вступати в конфлікт із конструктивними державними, приватними чи підприємницькими інтересами, оскільки вони є їх інтегрованим узгодженим проявом.

Висновки. В умовах ринкової економіки базовими є приватні інтереси індивіда. Кожна людина має свої соціальні, економічні, культурні, політичні та духовні інтереси, які представляють собою ставлення людей до умов життя. Ці інтереси вони зазвичай висловлюють в відповідних місцях, організаціях, установах тощо. Надалі, внаслідок взаємодії індивідів та консолідації їх інтересів відбувається формування групового інтересу за допомогою інтегрування індивідуальних інтересів через проходження процедури, визнаної членами даної групи легітимною. Ці відносини розширюють можливості задоволення потреб індивіда за допомогою реалізації інтересів усього колективу (групи). При цьому, носіями, виразниками і представниками територіальних інтересів можуть виступати різні особи, які мають свої власні інтереси і, в міру своїх повноважень та влади, можуть підміняти інтереси групи своїми приватними інтересами, що призводить до загострення протиріч в суспільстві. Такі процеси виражають реалізацію деструктивних інтересів, що унеможливує їх гармонізацію із конструктивними інтересами суб'єктів суспільних відносин та суспільства в цілому. Лише через координацію конструктивних інтересів можна забезпечити синергетичний ефект, стійкий розвиток економіки території та максимізацію добробуту суспільства в цілому.

1. Burghart William. Destructive state interest and panhellenism in Thucydides, 2008. URL: <https://mospace.umsystem.edu/xmlui/bitstream/handle/10355/5765/research.pdf?sequence=3&isAllowed=y/> (дата звернення: 15.04.2018)
2. Альпидовская М.Л. Экономические интересы общества: «единство и борьба противоположностей». *Экономика и управление*. 2007. № 8 (17). С. 32-38.
3. Беляев О.О. Бебело А.С. Дяба М.І. та ін. Економічна політика: Навч. посіб. 2-ге вид., без змін. К.: КНЕУ, 2006.
4. Варич О. Г. Теоретико-правові аспекти взаємодії економічних інтересів держави і суспільства. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36833/18-Varich.pdf?sequence=1> (дата звернення: 12.04.2018)
5. Економічна теорія: Політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. 9-те вид., доповн. К.: Знання, 2014. 710 с.

6. Левчук О.В., Коваленко В.А. Актуальні питання реформації національних економічних інтересів України в умовах глобалізації. *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 61-67.
7. Пчелинцев Р. Ю. Особенности взаимодействия экономических интересов хозяйствующих субъектов в современной экономике России : дис. ... канд. экон. наук: 08.00.01. Тамбов, 2003. 143 с.
8. Шарий В. Сутність інтересів і поведінки територіальних громад у системі місцевого самоврядування України. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. Вип. 2. С. 166-177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2011_2_18 (дата звернення: 15.04.2018)
9. Школенко О.В. Захист економічних інтересів вітчизняних товаровиробників - основний аспект сталого розвитку країни. *Економіка і організація управління*. 2014. № 3 (19) - 4 (20). С. 298-302.

References

1. Burghart, William. *Destructive state interest and panhellenism in Thucydides*, 2008, mospace.umsystem.edu/xmlui/bitstream/handle/10355/5765/research.pdf?sequence=3&isAllowed=y/ Accessed 15 Apr.2018.
2. Alpidovskaya, Marina. "Economic interests of society: "the unity and struggle of opposites." *Economy and management*, no. 8 (17), 2007, pp. 32-38.
3. Belyaev, O., Bebelo, A., Dyba M., etc. *Economic Policy: Textbook*, 2nd Ed, KNEU, 2006.
4. Varich, Olga. "Theoretical and legal aspects of the state and society economic interests' interaction." Vernadsky National Library of Ukraine, <dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36833/18-Varich.pdf?sequence=1>. Accessed 12 Apr.2018.
5. Bazylevych, Victor. *Economic Theory: Political Economy: Textbook*, 9th ed., Znania, 2014.
6. Levchuk, Olena, and Viktor Kovalenko. "Current issues of reformation national economic interests of Ukraine in the conditions of globalization." *Economy and society*, no.2, 2016, pp. 61-67.
7. Pchelintsev, Roman. *Features of the interaction of economic interests of economic entities in the modern economy of Russia*. Dissertation, 2003.
8. Sharyi, Volodymyr. "The essence of interests and behavior of territorial communities in the system of local self-government of Ukraine." *Collection of scientific works of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, no. 2, 2011, pp.166-177, nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2011_2_18. Accessed 15 Apr.2018.
9. Shkolenko, Oksana. "Protecting the economic interests of domestic producers the main dimension of sustainable development in the country." *Economics and organization of management*, no.3, 2014 pp. 298-302.

Рецензенти:

Ткачук І.Г. – д.е.н., проф., зав.кафедри фінансів ДВЗНЗ «Прикарпатський національний університет ім.В.Стефаника;

Криховецька З.М. - к.е.н., доцент кафедри фінансів ДВЗНЗ «Прикарпатський національний університет ім.В.Стефаника.